

ГРАМАТИКА И ЛЕКSIKA У СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА

Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српски језик САНУ, 2011, 594 стр.

Институт за српски језик САНУ последњих година, поред да тако кажем својих редовних послова, успијева да у српској науци скрене пажњу на себе и по другим активностима – публикавањем већег броја значајних дјела из лингвистике и организовањем великих научних скупова са учесницима из иностранства. Никако то нису споредни послови – све то се подразумијева у дјелатности научне институције која је међу најодговорнијим кад је у питању српска лингвистика, и посебно наука о српском језику. Зборник *Граматикика и лексика у словенским језицима* доноси радове с међународног научног симпозијума који је под тим називом одржан у Новом Саду и Београду од 14. до 16. септембра 2010, у организацији Матице српске и Института за српски језик САНУ, у сарадњи с Комисијом за проучавање граматичке структуре у словенским језицима при Међународном комитету слависта. То је најновији у низу скупова међународног значаја или скупова с међународним учешћем које је Институт последњих година успјешно организовао у сарадњи с неким од наших угледних институција, најчешће са Српском академијом наука и уметности или са Матицом српском. Комисија за проучавање граматичке структуре словенских језика при МКС дјелује већ педесет година у славистици (основана 1963) с циљем јачања сарадње међу славистима, проучавања појединих заједничких питања граматичке структуре у словенским језицима, покретања заједничких научних пројеката. Она своју дјелатност организује у доброј мјери кроз засједања у појединим славистичким центрима око унапријед утврђене теме интересантне за славистику. У тој Комисији радили су и данас раде и неки најзначајнији српски лингвисти. Тако

је у периоду 1964–1984. академик Милка Ивић била врло активан члан Комисије, данас је предсједник ове Комисије проф. Предраг Пипер.

Својим садржајем и структуром овај зборник одражава организацију самог скупа; он је подијељен на два дијела. У првом дијелу зборника су радови који су прочитани у оквиру Комисије за проучавање граматичке структуре словенских језика при Међународном комитету слависта. У другом дијелу су (с једним изузетком) радови које су прочитали сарадници на пројектима Матице српске и Филозофског факултета из Новог Сада и Института за српски језик САНУ.

У првом дијелу објављено је осамнаест радова, док други дио доноси двадесет осам радова. За Институт за српски језик САНУ је и част и велика научна добит што је добио могућност да организује научни скуп заједно с Комисијом за проучавање граматичке структуре у словенским језицима при МКС. Није мала добит за српску лингвистичку средину кад се у Београду појави тако велики број слависта из цијелог свијета славистике, међу њима и нека најзначајнија имена данашњице. Тиме смо у својој средини имали прилику да чујемо неке од најеминентнијих слависта из већег броја славистичких центара у Европи. Зборник готово у цјелини одсликава рад скупа. Кажем: готово у цјелини јер своје радове није доставило неколико учесника симпозијума.

У првом дијелу објављено је осамнаест радова из више земаља. Овдје ће се навести радови како су објављени у зборнику. То су: Юрий Д. Апресян, *Многоактантныe предикаты*, Адриан Барентсен, *О сходствах и различиях в употреблении ограничительных временных союзов в современных славянских языках*, Игорь М. Богуславский, Леонид Л. Иомдин, *Аквантныe свойства автoдериватов*, Александар В. Бондарко, *Актуелизационныe элементы семантики грамматических категорий*, Maciej Grochowski, *Metaoperatory o postaci komparatiwi przysłówka*, Андрея Желе, *Выражение различных степеней агентивности в словенском языке*, Greville G. Corbett, *Split lexemes in Slavonic*, Иван Куцаров, *Еще раз о таксисе*, Руселина Л. Ницолова, *Лексические темпоральные модификаторы и их взаимоотношения с грамматическими значениями вида и времени в простом предложении*, Борис Ю. Норман, *Полнота/неполнота парадигмы как признак слова*, Jarmila Panevová, *O rezultativnosti (přede vším) v češtině*, Предраг Пипер, *О изражавању исцјоg и различийог у српском језику*, Zuzanna Topolińska, *O przeszłości niedokonanej*, Франческа Фичи, *О роли наречия в конструкциях с возвратной*

частуцей, Victor A. Friedman, *Macedonian-Albanian contact-induced language change today*, Виктор С. Храковский, *Иерархия грамматических категорий русского глагола: вид, время, наклонение*, Karolína Skwarska, *Семантические диатезы в чешском языке в сопоставлении с русским и польским языками*, Helmut Wilhelm Schaller, *Die verbalsysteme der südslawischen sprachen aus der sicht der balkanlinguistik*.

Ови радови се баве значајним питањима за све словенске језике и националне славистичке студије. Неки се баве одређеним проблемима у једном словенском језику, међутим, резултати истраживања су корисни и за изучавање других језика. С друге стране има и радова који одређену проблематику прате у два или више словенских језика, један рад се бави македонско-албанским језичким контактима, а један глаголским питањима јужнословенских језика у свјетлу балканистике. Такође, ту су радови који имају и теоријски карактер, па су посебно значајни. Да поменем рад Ј. Д. Апрессјана, који се бави проблемом семантичких актаната и њиховог представљања у реченици синтаксичким средствима – тема подједнако значајна за српски колико и за руски и сваки други словенски језик, А. В. Бондарка, толико заслужног у проучавању глаголског вида и времена и у заснивању функционалне граматике, В. С. Храковског, једног од твораца учења о дијатези у познатој руској лењинградској школи из седамдесетих година прошлог вијека, учења које је прихваћено готово широм словенског свијета, те рад З. Тополињске, стално присутне и добро познате у српским лингвистичким круговима. И набрајање би се могло продужити. Пошто су у овом дијелу зборника прилози еминентних стручњака из различитих славистичких центара, сваки рад је драгоцјен између осталог и зато што преко њега можемо стећи и извјестан увид у то шта се и како се ради у одређеном славистичком центру.

У наставку ћу се нешто посебније задржати на другом дијелу овог зборника, гдје су објављени радови сарадника на пројектима, дакле радови наших домаћих професора и научника.

Четрнаест колега из Новог Сада написало је тринаест радова. Ти радови су настали у оквиру два научна пројекта Филозофског факултета у Новом Саду: „Историја српског језика“ и „Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања“ (2006–2010). У овој прилици није могуће коментарисати те радове, морамо се задовољити помињањем њихових аутора: Миливој Б. Алановић, *Основни принципии синтаксичко-семантичке валентности каузативно-манипулативних глагола*, Ивана Н. Антонић,

Клаузе с нултим везником, Нада Л. Арсенијевић, *О ѝринцију егоцен-ѝризма у срѝском језику*, Вера М. Васић, *Дискурсна и мейѝаѝексѝуална кондиционална клауза у срѝском језику*, Душанка С. Вујовић, *Семанѝичка и деривациона обележја глагола оѝежаног креѝања*, Јасмина Грковић-Мејдор, *Развој ѝредикаѝивне ѝосесије у срѝском језику*, Јасмина Н. Дражић, *Семанѝичка и грамаѝичка обележја речи у лексичким колокацијама у срѝском језику*, Душанка Н. Мирић, *Изражавање модалносѝи сумње у срѝском и руском језику*, Слободан Ј. Павловић, *Иконичносѝи у синѝаксичкој сѝрукѝури сѝаросрѝских ѝадежних сисѝема*, Милорад Радовановић и Наташа Киш, *Срѝски језик и фази логика (у неколико ѝримера)*, Владислава Ружић, *Условљеносѝи грамаѝичко-семанѝичких обележја фразема срѝског језика*, Гордана Р. Штасни, *Семанѝичко-деривациони ѝоѝенцијал глагола основних физиолошких сѝања* и Гордана Р. Штрабац, *Синѝаксичка и лексичко-семанѝичка сѝојивосѝи комуникаѝивних глагола*. Ови радови тичу се различитих питања савременог српског језика, историје српског језика или имају теоријски карактер. Они на лијеп начин представљају новосадску лингвистичку школу са ауторима који су данашњи њени носиоци, који, дакле, данас представљају ову школу у нашој средини, а заједно с неким другим српским лингвистима репрезентују нашу лингвистику у свијету, и са оним млађим, а који су се већ афирмисали у нашој научној и културној средини.

У зборнику се јављају и сарадници са свих пет пројеката који се реализују у Институту за српски језик САНУ: 1. *Лингвистѝичка исѝѝраживања савременог срѝског књижевног језика и израда Речника САНУ*, 2. *Еѝимолошка исѝѝраживања срѝског језика и израда Еѝимолошког речника срѝског језика*, 3. *Обрада сѝарих срѝских ѝисаних сѝоменика и израда Речника црквенословенског језика срѝске редакције и Срѝкословенског јеванђељског речника*, 4. *Дијалекѝолошка исѝѝраживања срѝског језичког ѝросѝора*, 5. *Оѝис и сѝандардизација савременог срѝског језика*. У недостатку простора да наведемо само ауторе и наслове: Марта Бјелетић, *Резулѝаѝи и ѝерсѝекѝиве срѝске еѝимолошке лексикографије*, Жарко С. Бошњаковић, *Грамаѝичке и лексичко-семанѝичке особине мейѝаѝексѝуалног коменѝара у дијалекѝском ѝексѝу*, Јасна Влајић-Поповић, *Срѝска еѝимологија између дијѝхроније и дијалекѝологије*, Дојчил Војводић, *О кѝаѝегоријалној семанѝици каузално условљених реченичних сѝрукѝура*, Рајна Драгићевић, *О начинским ѝрилозима субјекаѝске квалификације*, Радмила Жугић, *Лексикографски ѝосѝуѝици ѝумачења семанѝике изведеница на основу односа ѝворбене основе и*

йворбеног форманѿа, Гордана М. Јовановић, *Још йонешѿо о језику Хиландарског типика*, Ивана В. Лазић-Коњик, *Параметѿри за семантичку класификацију глагола са значењем човековог йосѿојања*, Биљана Марић, *Уйоѿреба девербативних и деадјективних именица као дойуна одређених йѿйова йредикаѿа*, Марина М. Николић, *Неѿийична средсѿива за изражавање катѿегорије сѿейена у савременом срѿском језику*, Ђорђе Оташевић, *Аниѿйословице и њихова лексикографска обрада*, Јованка Ј. Радић, *Нацѿѿ катѿегоријално-елементарне организације заменичког сисѿема у срѿском језику (сисѿем катѿегорија и елеменѿа)*, Стана Ристић и Ненад Ивановић, *Предлог за модернизацију рада на речнику САНУ*, Срето Танасић, *Везничка и йрилошка уйоѿреба сйојева ѿек шѿо, само шѿо, ѿаман шѿо и гошћа из Русије: Алина Ј. Маслова, Језичка реализација извињења у руском и срѿском језику (у йоређењу).*

Радови које су поменути аутори објавили у овом зборнику баве се различитим питањима српског језика, на дијахроном и синхронном плану и на извјестан начин одражавају актуелан тренутак научног дјеловања у Институту за српски језик САНУ. Види се да то нису само аутори који су стално запослени у Институту САНУ, него су ту и сарадници са београдског Филолошког факултета, али и два сарадника са новосадског Филозофског факултета. Познато је, наиме, да у реализацији пројеката у Институту за српски језик учествују и наставници са свих државних факултета Републике Србије. Ови радови представљају наша два лингвистичка центра, београдски и новосадски. С друге стране, у зборнику је представљена научна дјелатност Института за српски језик САНУ, представљени су бар у извјесној мјери сви његови научни пројекти, ако не и сви научни потенцијали, што није ни био циљ овако замишљеног скупа. Ипак, и овај зборник свједочи да је Институт данас једна од најзначајнијих адреса кад је посриједи наука о српском језику, било да се ради о научним пројектима, организовању научног рада и сарадње међу научницима или издавачкој дјелатности.

Зборник *Граматиѿка и лексика у словенским језицима* свједочи о доброј сарадњи српских лингвиста с МКС и славистима из других свјетских центара. Поред тога, овим зборником нашој научној јавности представљају се страни и домаћи лингвисти. То је прилика и да видимо шта се данас ради у свијету славистике, али и како наша славистика стоји у поређењу са свијетом. Ако ћемо судити према овоме што се налази у овом зборнику, можемо рећи да и ми имамо с чиме изаћи у свијет славистике.

Послије овог кратког представљања садржаја потребно је рећи и ко су чланови Уређивачког одбора зборника *Грамаџика и лексика у словенским језицима*. Уређивачки одбор сачињавају научници из земље и иностранства: проф. др Александар Лома, дописни члан САНУ, доц. др Алина Маслова (Русија), проф. др Мотоки Номаћи (Јапан), проф. др Борис Норман (Белорусија), проф. др Мато Пижурица), проф. др Предраг Пипер, дописни члан САНУ, др Стана Ристић, научни саветник, проф. др Срето Танасић, академик Зузана Тополињска (Македонија/Пољска) и проф. др Бранко Тошовић (Аустрија).

Зборник *Грамаџика и лексика у словенским језицима* иде у публикације међународног значаја, мислим да с правом можемо рећи да он то није само по испуњеним формалним захтјевима, већ је суштински таква публикација – својим садржајем, списком аутора. С појавом овог зборника замисао о организовању оваквог научног скупа потпуно је постигла циљ – нашој научној јавности постали су доступни резултати с тог скупа. Овај зборник ће се наћи и у многим библиотекама ван наше земље, те ће резултати нашег рада бити на располагању у свјетским славистичким центрима.

*Срето Танасић**

Институт за српски језик САНУ
Београд

* sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs